

POSTANOWIENIE

Dnia 31 marca 2015 roku

Sąd Rejonowy w Przasnyszu I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR Anna Andrzejewska

Protokolant: Małgorzata Szczypińska

po rozpoznaniu w dniu 31 marca 2015 roku w Przasnyszu na rozprawie

sprawy z wniosku Z. C.

z udziałem J. C. (1), M. R., K. C., M. Z., W. C.

o stwierdzenie nabycia spadku po F. C. (1), S. C., P. C. (1), J. C. (2)

postanawia:

I. Stwierdzić, że spadek po **F. C. (1)** zmarłym 27 września 1987 roku w miejscowości P., ostatnio tamże zamieszkałym na podstawie ustawy nabyli:

- ojciec P. C. (2), syn L. i A.,
- matka S. C., córka J. i M.
- po 5/20 części każde z nich;
- brat P. C. (1), syn P. i S.,
- brat J. C. (1), syn P. i S.,
- brat przyrodni A. R., syn A. i S.,
- siostra przyrodnia M. R., córka A. i S.,
- siostra przyrodnia J. C. (2), córka A. i S.
- po 2/20 części każde z nich.

II. Stwierdzić, że wchodzące w skład spadku po **F. C. (1)** zmarłym 27 września 1987 roku w miejscowości P., ostatnio tamże zamieszkałym, gospodarstwo rolne na podstawie ustawy dziedziczą:

- ojciec P. C. (2), syn L. i A.
- matka S. C., córka J. i M.
- po 2/8 części każde z nich;
- brat P. C. (1), syn P. i S.,
- brat J. C. (1), syn P. i S.,
- siostra przyrodnia M. R., córka A. i S.,

- siostra przyrodnia J. C. (2), córka A. i S.,

– po 1/8 części każde z nich.

III. Stwierdzić, że spadek po **S. C.** zmarłej 9 lipca 2006 roku w miejscowości P., ostatnio tamże zamieszkałej na podstawie ustawy nabyli:

- syn P. C. (1), syn P. i S.,

- syn J. C. (1), syn P. i S.,

- córka M. R., córka A. i S.,

– po 3/12 części każde z nich;

- wnuk Z. C., syn M. i J. I.,

- wnuk K. C., syn M. i J. I.,

- wnuczka M. Z., córka M. i J. I., – po 1/12 części każde z nich;

IV. Stwierdzić, że spadek po **P. C. (1)** zmarłym 22 sierpnia 2013 roku w P. ostatnio zamieszkałym w C. na podstawie ustawy nabyli:

- żona W. C., córka K. i J.

– w 9/18 części;

- brat J. C. (1), syn P. i S.,

- siostra przyrodnia M. R., córka A. i S.,

– po 3/18 części każde z nich;

- siostrzeniec Z. C., syn M. i J. I.,

- siostrzeniec K. C., syn M. i J. I.,

- siostrzenica M. Z., córka M. i J. I., – po 1/18 części każde z nich.

V. Stwierdzić, że wchodzące w skład spadku po **J. C. (2)** zmarłej 27 lutego 1993 roku w P., ostatnio zamieszkałej w miejscowości M., gospodarstwo rolne na podstawie ustawy dziedziczą:

- mąż M. C., syn S. i H.,

- syn Z. C., syn M. i J. I.,

- syn K. C., syn M. i J. I.,

- córka M. Z., córka M. i J. I., – po 1/4 części każde z nich.

VI. Odrzucić wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po **J. C. (2)** w pozostałym zakresie.

VII. Stwierdzić, że zainteresowani ponoszą koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sygn. akt I Ns 736/13

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Z. C. wniósł o stwierdzenie nabycia spadku po F. C. (1) zmarłym 27 września 1987 roku w miejscowości P. i tam ostatnio zamieszkałym, po S. C. zmarłej 9 lipca 2006 roku w miejscowości P. i tam ostatnio zamieszkałej, po P. C. (1) zmarłym 22 sierpnia 2013 roku w P. ostatnio zamieszkałym w C. i po J. C. (2) zmarłej 27 lutego 1993 roku w P. ostatnio zamieszkałej w miejscowości M.. Oświadczył, że w skład spadku po wyżej wymienionych wchodzi gospodarstwo rolne.

Uczestnicy postępowania, tj. J. C. (1), M. R., K. C., M. Z., W. C., przychyliłi się do wniosku. W. C. wniosła przy tym o stwierdzenie nabycia spadku po F. C. (1), S. C. na podstawie ustawy, zaś po P. C. (1) na podstawie testamentu ustnego spadkodawcy sporządzonego 8 sierpnia 2013 roku w P.. Nie wypowiedziała się co do sposobu stwierdzenia nabycia spadku po J. C. (2).

Sąd ustalił, co następuje:

Spadkodawca F. C. (1) zmarł w dniu 27.09.1987 roku w miejscowości P. i tam ostatnio zamieszkiwał. W dacie śmierci był kawalerem. Pozostali po nim rodzice: ojciec P. C. (2), który zmarł 31.07.1990 roku i matka S. C., która zmarła 09.07.2006 roku w miejscowości P. i tam ostatnio zamieszkiwała oraz rodzeństwo: P. C. (1), który zmarł 22.08.2013 roku w P., a ostatnio faktycznie zamieszkał w P. (wiarygodne wyjaśnienia żony spadkodawcy W. C. – k. 91), J. C. (1), A. R., który zmarł 19.10.2005 roku, M. R. i J. C. (2), która zmarła 27.02.1993 roku w P., ostatnio zamieszkała w miejscowości M..

Spadkodawczyni J. C. (2) miała męża M. C., który zmarł 10.09.2005 roku i czworo dzieci: Z. C., K. C., M. Z., J. C. (3) urodzonego (...), który zmarł 30.03.1957 roku.

Spadkodawczyni S. C. miała sześcioro dzieci: wymienionych wyżej P. C. (1), J. C. (1), A. R., M. R., J. C. (2) i F. C. (1).

Spadkodawca P. C. (1) pozostawił po sobie żonę W. C., ale nie miał dzieci. Miał pięcioro rodzeństwa, a mianowicie wymienionych wyżej J. C. (1), A. R., M. R. i J. C. (2) i F. C. (1).

Spadkodawcy F. C. (1), J. C. (2), S. C. nie pozostawili testamentu.

Spadkodawca P. C. (1) sporządził testament ustny spisany w P. w dniu 08.08.2013 roku podpisany przez świadków B. A., C. A., A. P., a także przez samego spadkodawcę z którego treści wynika, że z powodu ciężkiej choroby przekazuje on swojej żonie W. C. całość gospodarstwa (tj. domu, budynków gospodarczych, ziemi i lasu) położonego w P. (...), które użytkuje samodzielnie od śmierci brata R. C. w 1987 roku płacąc wszelkie podatki, uiszczając opłaty oraz remontując dom mieszkalny i zabudowania gospodarcze.

F. C. (1) był właścicielem gospodarstwa rolnego położonego w obrębie P., gmina K. składającego się z działek oznaczonych numerami geodezyjnymi (...) (zabudowanej budynkiem mieszkalnym – (...)) o łącznej powierzchni 10.2112 ha. Dla powyższej nieruchomości nie jest prowadzona księga wieczysta ani zbiór dokumentów.

S. C. była właścicielem gospodarstwa rolnego położonego w obrębie K., gmina K. składającego się z działki oznaczonej numerem geodezyjnym (...) o powierzchni 2.7500 ha. Dla powyższej nieruchomości nie jest prowadzona księga wieczysta ani zbiór dokumentów.

Żaden ze spadkobierców ustawowych i testamentowych nie odrzucił spadku, nie zrzekł się umownie dziedziczenia, nie został uznany za niegodnego dziedziczenia. Nikt ze spadkobierców nie składał oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku w terminie określonym treścią art. 1015 § 1 kc. Wśród spadkobierców ustawowych i testamentowych brak osób nie mających w dacie otwarcia spadków pełnej zdolności do czynności prawnych albo co do których istniała podstawa do całkowitego ubezwłasnowolnienia (art. 1015 § 2 kc). Po spadkodawcach nie były sporządzane akty poświadczenia dziedziczenia.

Prawomocnym postanowieniem z dnia 28.06.2004 roku w sprawie I Ns 270/04 Sąd Rejonowy w Przasnyszu stwierdził, że spadek po J. C. (2) zmarłej 27.02.1993 roku w P., ostatnio zamieszkałej w miejscowości M. nabyli: mąż M. C. w ¼ części i dzieci: Z. C., K. C. i M. Z. – po ¼ części każde z nich.

P. C. (1) w dniu 9 marca 1988 roku zdał egzamin eksternistyczny z programu nauczania zasadniczej szkoły rolniczej w zawodzie rolnik i uzyskał świadectwo ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej dla pracujących przy Zespole Szkół Rolniczych w G. (świadectwo ukończenia szkoły nr (...)). Następnie w dniu 08.05.1970 roku ukończył Technikum Mechaniczne Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Nr (...) w P., zdał egzamin dojrzałości i nabył prawo używania tytułu technik mechanik w zakresie specjalności budowa i naprawa maszyn rolniczych, ciągników, samochodów oraz urządzeń mechanizacji rolnictwa.

M. R. w dniu 9 marca 1988 roku zdała egzamin eksternistyczny z programu nauczania zasadniczej szkoły rolniczej w zawodzie rolnik i uzyskała świadectwo ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej dla pracujących przy Zespole Szkół Rolniczych w G. (świadectwo ukończenia szkoły nr 49).

J. C. (1) w dniu 9 marca 1988 roku zdał egzamin eksternistyczny z programu nauczania zasadniczej szkoły rolniczej w zawodzie rolnik i uzyskał świadectwo ukończenia zasadniczej szkoły zawodowej dla pracujących przy Zespole Szkół Rolniczych w G. (świadectwo ukończenia szkoły nr 50).

K. C. w dniu 9 kwietnia 1980 roku otrzymał w O. tytuł rolnika wykwalifikowanego (świadectwo nr (...)).

Z. C. w okresie od 01.01.1987 roku do 31.12.1988 roku podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Sąd zważył, co następuje:

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku ma na celu ustalenie, czy osoba wskazana we wniosku jako spadkodawca zmarła oraz kto i na jakiej podstawie (ustawy czy też testamentu) jest jej spadkobiercą. Jeżeli spadkodawca nie pozostawił testamentu, wówczas przepisy Kodeksu cywilnego stanowią w swej treści o tym kto i z jakim udziałem dziedziczy spadek po osobie zmarłej. Natomiast jeżeli spadkodawca pozostawił testament rzeczą Sądu prowadzącego postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku jest ocena ważności testamentu wobec treści przepisów Kodeksu cywilnego. Zastosowanie znajdują przy tym przepisy kodeksu cywilnego obowiązującego w dacie śmierci spadkodawcy. Zgodnie bowiem z art. 924 kc spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy, stosownie zaś do treści art. 925 kc spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku.

W niniejszej sprawie porządek dziedziczenia po wszystkich spadkodawcach ustalają przepisy Kodeksu cywilnego.

Mając na uwadze treść art. 932 § 1 kc i art. 933 § 1 kc w brzmieniu obowiązującym w dniu 27.09.1987 roku (Dz. U. z 1964 roku, nr 16, poz. 93 ze zm.) do spadku po F. C. (1) dochodzą rodzice: P. C. (2) i S. C. po ¼ (5/20) części każde z nich i rodzeństwo: P. C. (1), J. C. (1), A. C., M. R., J. C. (2) – w częściach równych, tj. po 2/20 części każde z nich.

W związku z tym, iż w skład spadku weszło gospodarstwo rolne, a otwarcie spadku po F. C. (2) nastąpiło przed dniem 14 lutego 2001 roku Sąd był zobligowany do badania uprawnień do dziedziczenia spadkowego gospodarstwa rolnego. Ustalając te uprawnienia, Sąd analizował je odrębnie w przypadku każdego ze spadkobierców, biorąc pod uwagę przepisy obowiązujące w dacie zgonu spadkodawcy.

W dacie śmierci F. C. (1), tj. w dniu 27 września 1987 roku, art. 1059 kc odnoszący się do dziedziczenia gospodarstw rolnych (w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 26 marca 1982 roku - Dz. U. z 1982 roku, Nr 11 poz. 81, zmieniającą ustawę – Kodeks cywilny oraz o uchyleniu ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych, która weszła w życie z dniem 6 kwietnia 1982 roku i obowiązywała do 30.09.1990 roku) miał następującą treść: Spadkobiercy dziedziczą z ustawy gospodarstwo rolne, jeżeli w chwili otwarcia spadku: 1) odpowiadają warunkom wymaganym dla nabycia własności nieruchomości rolnej w drodze przeniesienia własności albo 2) są małoletni bądź też pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół, albo 3) są trwale niezdolni do pracy (art. 1059 kc).

Z dokonanych ustaleń wynika, że w sprawie aktualne było zastosowanie art. 1059 pkt 1 i 3 kc.

Warunki, o których mowa w art. 1059 pkt 1 kc, określały przepisy art. 160 § 1 kc w brzmieniu ustalonym wymienioną wyżej ustawą z 1982 roku oraz przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 28 lipca 1964 roku w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych w brzmieniu wynikającym z jednolitego tekstu (Dz. U. z 1983 roku Nr 19, poz. 86); rozporządzenie to było wydane na podstawie art. 160 § 3 kc. Art. 160 § 1 kc stanowił, że własność nieruchomości rolnej lub jej części może być przeniesiona na rzecz osoby fizycznej tylko wtedy, gdy nabywca: 1) stale pracuje w jakimkolwiek gospodarstwie rolnym bezpośrednio przy produkcji rolnej albo 2) ma kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego. W myśl zaś § 3 powołanego rozporządzenia dowodem wystarczającym dla stwierdzenia posiadania kwalifikacji do prowadzenia gospodarstwa rolnego było ukończenie szkoły rolniczej, przysposobienia rolniczego lub uzyskanie tytułu kwalifikacyjnego w zawodach rolniczych. Przerwa w pracy w gospodarstwie rolnym nie stanowi przeszkody do uznania, że osoba zainteresowana odpowiada warunkom określonym w art. 160 § 1 pkt 1 Kodeksu cywilnego. Istotną okolicznością w tym zakresie była ciągłość pracy w gospodarstwie, ale tej pracy w sensie ekonomicznym i bezpośrednie powiązanie jej z produkcją rolną, co uzasadniało uznanie, że spadkobierca jest zdolny do prowadzenia gospodarstwa rolnego w sposób gwarantujący osiągnięcie odpowiednich wyników w zakresie produkcji rolnej. Takie bowiem było społeczno-gospodarcze podstawowe założenie systemu dziedziczenia gospodarstw rolnych.

Z poczynionych uwag, przy uwzględnieniu zgromadzonego materiału dowodowego, jednoznacznie wynika, że według stanu prawnego obowiązującego w chwili otwarcia spadku, tj. w dniu śmierci spadkodawcy, za posiadających kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego i tym samym za mogących nabyć nieruchomość rolną w wyniku przeniesienia, a także - odziedziczyć gospodarstwo rolne z mocy ustawy, należało uznać P. C. (1), J. C. (1), M. R. i J. C. (2).

Faktu posiadania przez J. C. (2) kwalifikacji do prowadzenia gospodarstwa rolnego dowodzą zgodne zeznania wnioskodawcy, K. C. i M. Z., z których wynika, że prowadziła ona własne gospodarstwo rolne. Jak wiarygodnie zeznała W. C. jej mąż P. C. (1) pracował w gospodarstwie rolnym zmarłego brata F. wspólnie z matką. Fakt pracy w gospodarstwie rolnym rodziców rodzeństwa F. C. (1) potwierdzili też K. C. i M. Z. którzy wiedzę o tym uzyskali z opowiadań od swojej matki J. C. (2). Sąd nie miał powodów, by podważyć wiarygodność tych zeznań. Wprawdzie wnioskodawca twierdził, że P. C. (1) i J. C. (1) nie posiadali kwalifikacji do prowadzenia gospodarstwa rolnego, to jednak podał, że są to dalsze czasy i ciężko jest mu coś na ten temat powiedzieć. Zauważyć przy tym należy, że P. C. (1) ukończył szkołę rolniczą uzyskując zawód rolnika (k. 72 i k. 12 akt sprawy I Ns 657/06), a potem zdobył tytuł technika mechanika w zakresie specjalności budowa i naprawa maszyn rolniczych, ciągników, samochodów oraz urządzeń mechanizacji rolnictwa (k. 71). Także J. C. (1) ukończył zasadniczą szkołę rolniczą (k. 11 akt sprawy I Ns 657/06). Podobnie M. R. (k. 79). Podkreślić przy tym należy, że warunek stałej pracy uprawniający do dziedziczenia gospodarstwa rolnego jest spełniony w przypadku rocznej pracy w jakimkolwiek gospodarstwie rolnym w jakimkolwiek okresie. Nie jest konieczne aby było to w chwili otwarcia spadku. Chodzi o ustalenie, że spadkobierca ma umiejętności i doświadczenie potrzebne do prowadzenia gospodarstwa rolnego, które mógł nabyć w toku praktycznego wykonywania prac w gospodarstwie rolnym (tak: postanowienie Sądu Najwyższego z 04.10.2012 roku w sprawie III CKN 135/01, Lex nr 57229). Nie musi być to praca nieprzerwana, ani stanowić jedyne, bądź głównego źródła utrzymania spadkobiercy. Może być wykonywana na terenie obejścia lub w gospodarstwie domowym, bez ścisłego związania z produkcją rolną, zgodnie z rodzinnym podziałem czynności. Warunek ten mogą spełnić także małoletnie dzieci, które mieszkają wraz z rodzicami i pracowały na spadkowym gospodarstwie rolnym. Nie budzi wątpliwości, że każde dziecko, które pozostaje na utrzymaniu rodziców i mieszka u nich jest obowiązane pomagać im we wspólnym gospodarstwie (w tym gospodarstwie rolnym).

Spadkobiercami uprawnionymi do dziedziczenia gospodarstwa rolnego byli także spadkobiercy trwale niezdolni do pracy (art. 1059 pkt 3 kc). Krąg spadkobierców trwale niezdolnych do pracy doprecyzowywał § 7 powołanego wyżej rozporządzenia. Zgodnie z tym przepisem współwłaściciele nieruchomości rolnej uważa się za trwale niezdolnych do pracy, jeżeli: 1) osiągnęli wiek - kobiety 60 lat, a mężczyźni 65 lat i nie wykonują stałej pracy, która stanowiłaby

dla nich główne źródło utrzymania, lub 2) zostali zaliczeni do I lub II grupy inwalidów w trybie i na zasadach określonych w przepisach o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (§ 7 ust. 1 powołanego rozporządzenia). Jeżeli współwłaściciel nieruchomości rolnej nie może być poddany badaniom przez komisję lekarską do spraw inwalidztwa i zatrudnienia albo komisja ta nie może ustalić daty powstania inwalidztwa ze względu na długi upływ czasu między zniesieniem współwłasności a badaniem lekarskim - fakt trwałej niezdolności do pracy może również ustalić sąd na podstawie całokształtu okoliczności sprawy (§ 7 ust. 2 powołanego rozporządzenia). Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio przy ustalaniu niezdolności do pracy spadkobierców w wypadku, gdy spadek obejmuje gospodarstwo rolne (§ 7 ust. 3 powołanego rozporządzenia). W okolicznościach niniejszej sprawy do osób uprawnionych do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po F. C. (1) należało zaliczyć więc także jego rodziców P. C. (2) i S. C., którzy także pracowali w gospodarstwie rolnym w rozumieniu wyżej opisanym. .

Jak wynika z zebranego materiału dowodowego, tj. zeznań wnioskodawcy i uczestników postępowania, nie spełniał uprawnień do dziedziczenia po F. C. (1) jedynie A. R., który w młodym wieku zamieszkał w internacie, u ciotki poza gospodarstwem rodziców, a potem w seminarium, a do domu rodzinnego przyjeżdżał tylko na wakacje. Nie był on rolnikiem, nie miał wykształcenia rolniczego i związku z rolnictwem, ani kwalifikacji do prowadzenia gospodarstwa rolnego w przedstawionym wyżej rozumieniu, nie był też trwale niezdolny do pracy. Okoliczności powyższych nie zakwestionował żaden z uczestników niniejszego postępowania, stąd nie było powodów, by uznać je za niewiarygodne. Podkreślić należy, że okazjonalna pomoc rodzicom nie stanowi pracy w rozumieniu art. 1059 § 1 pkt. 1 kc, chodzi tu bowiem o pracę wykonywaną stale (nie dorywczo), w sposób ciągły i podjętą z zamiarem długotrwałego wykonywania, na przykład w ramach podziału obowiązków między domownikami. A. R. nie pozostawił przy tym zstępnych. Twierdzeń M. R. znajdujących poparcie w wynikających z treści złożonych przez nią pism pisanych przez A. R., jakoby A. R. miał córkę A. G., nie potwierdziły zapisy w dokumencie urzędowym będącym podstawą ustaleń sądu co do pokrewieństwa, tj. w akcie urodzenia A. G. (k. 141). Zapisów aktu stanu cywilnego A. G. nie podważyła też jej matka, pomimo wezwań do wyjaśnienia tej kwestii.

Podsumowując stwierdzić należy, że analiza wskazanych wyżej przepisów i ustalonego w niniejszej sprawie stanu faktycznego prowadzi do wniosku, iż w dacie śmierci F. C. (1) uprawnienia do dziedziczenia gospodarstwa rolnego mieli: jego rodzice i rodzeństwo z wyjątkiem A. R. – z udziałami stosownie do treści art. 933 § 1 kc w brzmieniu obowiązującym w dacie śmierci spadkodawcy. Zgodnie z tym przepisem udział spadkowy każdego z rodziców, które dziedziczy w zbiegu z rodzeństwem spadkodawcy wynosi 1/4 część tego co przypada łącznie dla rodziców i rodzeństwa. Pozostałą część dziedziczy rodzeństwo w częściach równych. Mając na uwadze powyższe orzeczono jak w punkcie II postanowienia.

Stwierdzenie nabycia spadku po J. C. (2) zmarłej 27.02.1993 roku stanowiło przedmiot rozpoznania w prawomocnie zakończonej sprawie I Ns 270/04 Sądu Rejonowego w Przasnyszu. W tych okolicznościach ponowny wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po wyżej wymienionej spadkodawczyni podlegał odrzuceniu na mocy art. 199 § 1 pkt 2 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc o czym orzeczono w punkcie VI postanowienia.

J. C. (2) w dacie otwarcia spadku nie posiadała gospodarstwa rolnego, gdyż przekazała własność swego gospodarstwa rolnego synowi K. C. (k. 100-102). W związku ze stwierdzeniem, mocą postanowienia w niniejszej sprawie, że dziedziczy ona wchodzące w skład spadku po F. C. (1) gospodarstwo rolne zaistniała konieczność uzupełnienia powyższego orzeczenia o stwierdzeniu nabycia spadku i orzeczenia w przedmiocie dziedziczenia gospodarstwa rolnego po J. C. (2). W tym zakresie Sąd nie orzekał w sprawie I Ns 270/04. Zgodnie bowiem z treścią art. 1066 kc w stwierdzeniu nabycia spadku wymienia się osobno spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne oraz ich udziały. W tym zakresie zastosowanie znajdują przepisy dotyczące dziedziczenia na zasadach ogólnych, ale ze zmianami wynikającymi z przepisów szczególnych o dziedziczeniu gospodarstw rolnych (art. 1058 kc).

W myśl art. 931 § 1 kc w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. Zgodnie z art. 931 § 2 kc jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział, który by mu przypadał, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych

zstępnych. Przepisy te wyznaczają, po pierwsze zasadę, że krąg spadkobierców ustala się na datę otwarcie spadku, a więc zgonu spadkodawcy i po drugie, że w pierwszej kolejności dziedziczy małżonek i dzieci. Zasady dziedziczenia przez spadkobierców ustawowych pierwszej grupy nie ulegały żadnym modyfikacjom od chwili wejścia w życie kodeksu cywilnego.

W dacie śmierci J. C. (2), tj. w dniu 27 lutego 1993 roku, art. 1059 kc odnoszący się do dziedziczenia gospodarstw rolnych (w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 28 lipca 1990 roku - Dz. U. z 1990 roku, Nr 55 poz. 321, zmieniającą ustawę – Kodeks cywilny, która weszła w życie z dniem 1 października 1990 roku i obowiązywała do 13.02.2001 roku) miał następującą treść: Spadkobiercy dziedziczą z ustawy gospodarstwo rolne, jeżeli w chwili otwarcia spadku: 1) stale pracują bezpośrednio przy produkcji rolnej albo 2) mają przygotowanie zawodowe do prowadzenia produkcji rolnej, albo 3) są małoletni bądź też pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół, albo 4) są trwale niezdolni do pracy (art. 1059 kc).

Warunki, o których mowa w art. 1059 pkt 2 i 4 kc, określały – na podstawie delegacji z mocy art. 1064 kc – przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 12 grudnia 1990 roku w sprawie warunków dziedziczenia ustawowego gospodarstw rolnych (Dz. U. z 1990 roku Nr 89, poz. 519). W myśl zaś § 1 powołanego rozporządzenia spadkobierca ma przygotowanie zawodowe do prowadzenia produkcji rolnej, uprawniające do dziedziczenia z ustawy gospodarstwa rolnego, jeżeli: 1) ukończył zasadniczą lub średnią szkołę rolniczą albo szkołę ekonomiczną o specjalności przydatnej do prowadzenia produkcji rolnej, 2) ukończył szkołę wyższą o kierunku rolniczym lub ekonomicznym, jeżeli kierunek ukończenia studiów daje przygotowania do prowadzenia produkcji rolnej, 3) uzyskał przygotowanie zawodowe do pracy w rolnictwie w drodze doskonalenia zawodowego prowadzonego przez uprawnione do tego zakłady pracy, jednostki organizacyjne i inne osoby prawne lub fizyczne, 4) wykaże się stałą pracą w gospodarstwie rolnym bezpośrednio przy produkcji rolnej przez okres przynajmniej roku. Przesłanka wymieniona w § 1 pkt 4 rozporządzenia, określana jako praktyczne przygotowanie zawodowe, jest spełniona także wówczas, gdy w chwili otwarcia spadku spadkobierca tej pracy już nie wykonuje. Analiza zgromadzonych w sprawie dowodów, w tym aktów stanu cywilnego, zgodnych zeznań uczestników i wnioskodawcy oraz przedłożonych dokumentów potwierdzających posiadanie przygotowania zawodowego do prowadzenia produkcji rolnej przez K. C. (k. 103, 101-102), przesądza, że osobami uprawnionymi do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po J. C. (2) są M. C., Z. C., K. C. i M. Z. – w równych częściach, gdyż syn spadkodawczyni J. C. (3) zmarł jako niemowlę daleko przed datą otwarcia spadku (k. 109). W tym zakresie przedstawione wyżej poglądy judykatury co do warunków uprawniających do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, znajdują odpowiednie zastosowanie także w stanie prawnym obowiązującym w dacie otwarcia spadku po J. C. (2). Uwzględniając powyższe orzeczono jak w punkcie V postanowienia na mocy powołanych wyżej przepisów.

W ocenie Sądu zaoferowane przez zainteresowanych dowody z dokumentów i ich zeznania złożone w charakterze strony były wystarczające do oceny uprawnień spadkobierców do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po wskazanych wyżej spadkodawcach. Strony nie kwestionowały i nie podważały swoich twierdzeń. Nie zachodziły zatem powody do udzielania czynnie uczestniczącemu w toku postępowania wnioskodawcy terminu do zgłoszenia ewentualnych (nieznanych nawet i niepewnych w momencie składania wniosku dowodowego w tym zakresie) wniosków dowodowych na okoliczność uprawnień spadkobierców do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Wnioskodawca sam ponosi ryzyko związane ze zbyt późnym ustanowieniem pełnomocnika w sprawie i związanym z tym brakiem możliwości zapoznania się z aktami sprawy przez tego pełnomocnika. Wnioskodawca czynnie uczestniczył w niniejszym postępowaniu, a nadto wnosił o przyspieszenie terminu rozprawy, zaś uwzględnienie wniosku jego pełnomocnika zmierzało do nieuzasadnionego przedłużania postępowania w sprawie, gdyż wszystkie istotne okoliczności sprawy zostały już dostatecznie wyjaśnione.

Przedstawione wyżej zasady wyrażone w treści art. 931 § 1 kc znalazły zastosowanie także przy określaniu spadkobierców S. C. zmarłej 9 lipca 2006 roku. W tym zakresie dodać jedynie należy, że jeżeli małżonek spadkodawcy nie pozostawał przy życiu w dacie otwarcia spadku, zostaje wyłączony od dziedziczenia i jest traktowany jak osoba, która nie dożyła otwarcia spadku - spadek dziedziczą wówczas spadkobiercy powołani w danej grupie w częściach dla nich ustalonych. Jeśli spadek dziedziczą wyłącznie dzieci, to ich udziały w spadku ustala się w częściach równych (art. 931 § 2 kc). Taka sytuacja zaistniała w niniejszej sprawie. Spadek nabyły zatem w częściach równych dzieci

spadkodawczyni (z wyjątkiem F. C. (1) i A. R., którzy zmarli przed spadkodawczynią nie pozostawiając zstępnych), przy czym udział przypadający J. C. (2) (która nie dożyła otwarcia spadku) przypadł jej dzieciom w częściach równych.

Do spadków otwartych po 14.02.2001 roku gospodarstwo rolne podlega dziedziczeniu na zasadach ogólnych – brak zatem jakichkolwiek ograniczeń co do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. W konsekwencji nie zachodziła potrzeba badania, którzy ze spadkobierców odpowiadają warunkom do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po S. C..

Mając na uwadze powyższe orzeczono jak w punkcie III postanowienia na mocy art. 931 § 1 i 2 kc.

Jeżeli spadkodawca pozostawił testament rzeczą Sądu prowadzącego postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku jest ocena ważności tego testamentu wobec treści przepisów Kodeksu cywilnego. W niniejszej sprawie złożone zostało do akt sprawy przez uczestniczkę W. C. pismo stwierdzające treść testamentu ustnego spadkodawcy P. C. (1) zmarłego 22 sierpnia 2013 roku (k. 70).

Formalne wymogi, które muszą być spełnione dla przyjęcia, że doszło do skutecznego wyrażenia ostatniej woli przez spadkodawcę i jej pisemnego utrwalenia określa przepis art. 952 § 1 i 2 kc. Pismo stwierdzające treść testamentu ustnego można sporządzić w zasadzie dopiero po złożeniu oświadczenia ostatniej woli przez testatora. Pismo to powinno być prawidłowo sporządzone zarówno od strony formalnej, tj. jeżeli chodzi o zachowanie terminu rocznego od chwili złożenia oświadczenia przez testatora, podanie miejsca i daty oświadczenia oraz miejsca i daty sporządzenia pisma, złożenie wszystkich wymaganych podpisów, oraz materialnej, czyli z zachowaniem jasności treści, zgodności treści pisma z oświadczeniem woli testatora (tak: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2003 roku w sprawie II CK 20/02, Lex nr 146456). Jak trafnie podkreślił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 11 marca 2011 roku w sprawie II CSK 379/10 (Lex nr 784916) przepisy regulujące problematykę wymogów sporządzania i utrwalania treści testamentu ustnego powinny być ściśle interpretowane z uwagi na szczególny charakter tej formy testamentu i gwarancje określenia rzeczywistej woli testatora. Testamenty ustne są tą formą testamentu, których prawdziwość – jak wykazuje praktyka – często bywa skutecznie kwestionowana. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 maja 2003 roku w sprawie V CSK 225/01 (Lex nr 585899) nakłada to na sądy orzekające szczególnie wnikliwego badania, czy spełnione zostały wszystkie ustawowe przesłanki ważności testamentu ustnego mającego stanowić podstawę dziedziczenia.

Analiza treści pisma stwierdzającego treść testamentu ustnego spadkodawcy P. C. (1) złożonego do akt niniejszej sprawy wykazała, że nie doszło do stwierdzenia testamentu w sposób określony wymogami art. 952 § 2 kc. Zgodnie z tym przepisem treść testamentu ustnego może być stwierdzona w ten sposób, że jeden ze świadków albo osoba trzecia spíše oświadczenie spadkodawcy przed upływem roku od jego złożenia, z podaniem miejsca i daty oświadczenia oraz miejsca i daty sporządzenia pisma, a pismo to podpiszą spadkodawca i dwaj świadkowie albo wszyscy świadkowie. Przedmiotowe pismo nie zawiera daty i miejsca złożenia oświadczenia spadkodawcy. Pismo opatrzone zostało bowiem jedynie miejscem i datą jego sporządzenia. Jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy w Szczecinie w postanowieniu z dnia 24 maja 2013 roku w sprawie II Ca 1303/12 (portal orzeczeń sądów powszechnych) w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 1969 r. (sygn. akt III CZP 87/69, OSNC 1970/6/106) w sposób szczegółowy wyjaśnione zostało, iż przez datę oświadczenia spadkodawcy rozumie się oznaczenie dnia, miesiąca i roku, w którym zostało złożone oświadczenie. Skonkretyzowanie dokładnej daty oświadczenia w piśmie stwierdzającym treść testamentu ustnego umożliwia osobom zainteresowanym zgłoszenie ewentualnych zarzutów przeciwko prawdziwości stwierdzeń świadków testamentu ustnego. Co prawda, zdaniem Sądu Najwyższego, wymaganiu wskazania daty czyni zadość każde oznaczenie czasowe, które pozwala na ustalenie w sposób nie budzący wątpliwości, w jakim konkretnie dniu dane zdarzenie miało miejsce, jednakże w okolicznościach niniejszej sprawy ustalenia takowego poczynić nie sposób. Pismo opatrzone zostało bowiem datą jego sporządzenia, a z jego treści nie wynika w żaden sposób czy oświadczenie spadkodawcy złożone zostało w tej samej czy też innej dacie. Treść tego testamentu mogłaby sugerować, że sporządzony on został osobiście przez spadkodawcę (art. 949 kc), ale pobieżna nawet jego analiza wskazuje, że treść tego pisma sporządzona została innym charakterem pisma niż podpis spadkodawcy widniejący pod jego treścią, a nadto sama uczestniczka W. C. w odpowiedzi na wniosek do którego załączyła przedmiotowy testament podała, że chodzi tu o testament ustny spadkodawcy. Z treści tego testamentu w ogóle nie wynika w jakim czasie oświadczenie

woli spadkodawcy zostało złożone zaś przyjęcie, iż oświadczenie to złożone zostało w dacie sporządzenia pisma byłoby zdaniem Sądu ustaleniem całkowicie dowolnym.

Skoro treść testamentu nie została stwierdzona prawidłowo sporządzonym pismem, możliwe było jedynie jego stwierdzenie na podstawie zgodnych zeznań świadków (art. 952 § 3 kc). Sądowe stwierdzenie treści testamentu ustnego jest bowiem drugim, obok spisania treści testamentu w trybie art. 952 § 2 kc, sposobem ustalenia jego treści (art. 952 § 3 kc). Stwierdzenie treści testamentu w tym trybie może jednak nastąpić jedynie w ciągu sześciu miesięcy od otwarcia spadku. Termin sześciomiesięczny jest terminem zawitym i zostaje zachowany, gdy wniosek o przesłuchanie świadków został złożony w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku przed jego upływem (tak: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2000 roku w sprawie I CKN 668/00 - OSNC 2001/10/151, Biul.SN 2001/7/9, Lex nr 48094). Oznacza to, że sąd nie może przesłuchać w charakterze świadka osoby wskazanej po upływie sześciu miesięcy od otwarcia spadku (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2003 roku w sprawie V CKN 186/01, Lex nr 1239065). W niniejszej sprawie wniosek o przesłuchanie świadków testamentu ustnego zgłoszony został w dniu 25.08.2014 roku (k. 67-70), zaś zawity sześciomiesięczny termin od daty otwarcia spadku upłynął w dniu 22.02.2014 roku. Powyższe skutkowało uznaniem badanego testamentu ustnego za bezskuteczny.

W tych okolicznościach do ustalenia spadkobierców P. C. (1), który nie pozostawił zstępnych, zastosowanie znajdują przepisy art. 932 § 4 i 5 kc i art. 933 § 1 kc – w brzmieniu obowiązującym w dacie otwarcia spadku. Oboje rodzice spadkodawcy nie dożyli otwarcia spadku. Spadkobiercami ustawowymi P. C. (1) są zatem: żona W. C. i rodzeństwo spadkodawcy (z wyjątkiem F. C. (1) i A. R., którzy nie dożyli otwarcia spadku i nie pozostawili zstępnych), przy czym udział przypadający J. C. (2) przypada jej dzieciom w częściach równych (z wyjątkiem J. C. (3), który nie dożył otwarcia spadku i nie pozostawił zstępnych). Mając na uwadze datę otwarcia spadku i brak ograniczeń co do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, nie zachodziła potrzeba odrębnego rozstrzygnięcia o uprawnieniu do dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku po P. C. (1).

Z uwagi na powyższe orzeczono jak w punkcie IV postanowienia na mocy art. 932 § 4 i 5 kc i art. 933 § 1 kc.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, na mocy powołanych powyżej przepisów prawa orzeczono, jak w sentencji.

O kosztach postępowania rozstrzygnięto na podstawie art. 520 § 1 kpc.